

- موسیقی ایرانی در گفتگو با استاد مهدی ستایشگر
- آهنگسازی از برلن / نهال نفیسی

گفتگو با استاد مهدی ستایشگر

آنچه را که می‌خوانید متن گفتگویی است با استاد مهدی ستایشگر که به مناسبت انتشار نخستین مجله «هنر موسیقی» انجام شده بود که برای شماره اول آماده نشد که اینک تقدیم می‌شود.

۲۹۴

می‌دانیم که شما دغدغه‌ها و نظریاتی پیرامون موسیقی ایرانی دارید، چه انگیزه‌ای باعث شد مجله تخصصی را درباره موسیقی ایران منتشر کنید؟

— با تشکر از شما آقای دهباشی که می‌دانم چقدر دلسوز مطبوعات و تا چه اندازه به پیشرفت کارهای نشر و انتشار علاقمند هستید. آنچه را که شما از آن به عنوان دغدغه خاطر یاد کردید هر هنرمندی را در پایبندی و تعهد هنر مورد علاقه‌اش به دغدغه خاطر وامی‌دارد. برای مثال نبودن یک انسجام در سازمانهای آموزشی هنر موسیقی اعم از هنرکده‌ها، دانشگاه هنر، دانشکده‌ها و... و البته این به معنای آن نیست که ما فاقد هنرستان و دانشکده موسیقی هستیم، بلکه صحبت از یک نظم متعارف بر روش و شیوه‌های تدریس موسیقی، و یک حجم زمانبندی شده به تجربه درآمده برای فراگیرندگان موسیقی از مبتدی تا عالی. نداشتن امنیت در آینده شغلی دانشجوی رشته موسیقی، و یا عدم تفکیک مواد درسی و یا بالعکس انتظام روش متقن هنری که در همه موارد به تجربه درآمده باشد. عدم استقرار جایگاههای هنری هنرمندان، بدین معنی که مدرسین دانشگاه و هنرستان‌ها در رشته موسیقی بر مبنای چه معیاری گزینش می‌شوند، آیا استادی که در هنرستان تدریس می‌کند با آن که در دانشگاه تدریس می‌کند، و یا آنها که به طور حرفه‌ای در کار موسیقی هستند، چه تفاوتی را برمی‌انگیزند. اجرای کنسرت‌ها که می‌تواند یکی از بهترین موارد خوراک دهنده برای سرگرمی و آموزش جوانان مملکت ما باشد بر چه

پایه‌هایی قرار دارد؟ اجرای هر کنسرتی در هر سالنی امکان دارد؟ حتی این که آیا یک موسیقی‌دان یا یک رهبر گروه موسیقی در برگزاری مراسم کنسرت خویش باید خود با مسئولین مذاکره نماید؟ که در واقع از رسالت کار اصلیش یعنی رهبری گروه به نحو دور خواهد ماند، یا آن که باید هر گروهی بنا به توانایی مالی و اجتماعی دارای نماینده‌ای باشکوه بتواند در حکم حافظ منافع گروه و رابطی بین گروه و مسئولین عمل کند؟

امروز تعداد مراکز تهیه نوارهای موسیقی به وضع اسفناگیزی عمل می‌کنند. این بخش نیز به علت همان ناهماهنگی‌ها، گاهی حرکت یک نوار موسیقی را از چاله‌نی درآمده به چاه می‌اندازد، در یک جا شعری تصویب نمی‌شود، در حالی که همان مضمون بهمان عبارات و یا گاهی اصلاً خود آن شعر که روزی اجازه چاپ نگرفته، بعد از مدتی مجوز یافت می‌دارد. بسیاری هنرمندانی که در مورد مسأله نوارهای ضبط شدشان سخنها دارند که از همین موضوعات و اشکالات خارج نیست. چگونه می‌توان مطمئن بود کتاب در دست انتشاری، در بسیاری از بخش‌های خصوصی با تیراژ معین شده به بازار ارائه شود؟ که پاسخ متفاوت است. مگر آن که چاپخانه، و مدیرش به شمای هنرمند یا به اصل هنر معتقدتر باشد تا عامل سفارش دهنده، و باز در جای دیگر بحث نشریات موسیقی است. یک نشریه موسیقی و یا اصولاً یک تریه، یا دولتی و مشمول عنایات مالی و بودجه کلان و پشتیبانی‌های دولتی است، و یا آن که یک سرمایه‌گذار غیردولتی باید آن را اداره کند. حال اگر تریه ذوق و باثباته شخصی خویش نشریاتی رو به راه کردی و بودجه لازم را حداقل در مورد چندین شماره و اختیار نداشته باشی چه باز بکنی؟ و این از آن حرفه‌است که بگویند شما دارای صلاحیت علمی و هنری و اجتماعی هستید، اما اگر بودجه‌ای آن چنانی در اختیار ندارید، نباید پای د این میدان بگذارید. مانند این که بگویند هنرجو، یا دانشجویی که از استعداد سرشار و ذوق ائبت شده‌ای برخوردار است، علت عدم توان مالی تحصیل نکند. و این مسأله البته برای بر جامعه‌ای دل‌آزار است. بسیاری استادان بزرگوار و عزیز موسیقی ما دارند هنرجویانی را که به علت استعداد مناسب و همان ذوق خاص هنرجو، از مسأله شهریه او چشم‌پوشی می‌نمایند. و از آنها مطالبه شهریه نمی‌کنند. که سرمایه این جوان استعداد اوست که نام استادش را زنده نگاه می‌دارد. دیگر از این موارد باید گفت و چگونه باید گفت؟

با همه این مسائل احساس همه این کمبودها، بنده خود را مکلف دانستم چنان که می‌توانم قدمی بردارم. نزدیک دو دهه از انقلاب شکوهمند مردم ما می‌گذرد و هنوز، تا چند ماه پیش یک ماهنامه موسیقی خبری نبود. حالا، یا کسی نیامد و یا در آن و انفسایی که در سطح وزارت ارشاد دیدیم کسانی آمدند، ولی مجوز به آنها داده نشد.

• ارد مہدی ستایشگر

من پس از اتمام مجموعہٴ واژہ نامہ و نام نامہٴ موسیقی ایران زمین، چنین احساس کردم کہ
و توانم خدمتی انجام دهم. انا همین الساعہ کہ در خدمت شما هستم نشریہٴ «هنر موسیقی» با
خدمت صادقانہٴ چند جوان نلاقمند، برپا نگاه داشته شدہ، من مطمئن هستم کہ ہمہٴ ما بہ
خصوص اینجانب نہ تنها مل برداشتی نداشته ایم، بلکہ ہمہٴ دست اندرکاران نشریہ بہ نحوی از
جیب مبارکشان در راہ عشقان موسیقی، خرج کردہ اند. بنا ہم نداریم نشریہ را رها کنیم، مگر...
انایت الہی برگردد.

نشریہ هنر موسیقی، بہ پروژہ‌هایی را در دست دارد؟ (اعم از بزرگداشت‌ها و انتشار

ویژہ نامہ، و انتشار کتاب...)

— هر نشریہ‌ای بنا بر توان و اعتبار علمی اش می تواند ابتکارهایی در جهت پیشبرد اهداف
فرہنگی هنری و اجتماعی اش بنادارک ببینند. امروز، بسیاری از سمینارها، گردهمایی‌ها، و
بزرگداشت‌ها کہ در کشورها انجام می‌گیرد، با توان اجرایی و برنامه‌ریزی نشریات یا نهادہای
مطبعی است. یکی از برنامه‌های نشریہٴ «هنر موسیقی» برگزاری بزرگداشت عبدالقادر مراغہ‌ای
است کہ ہم اکنون نگارش بر برنامه‌های آن انجام شدہ و بہ زودی اقدامات لازم در جهت
برگزاری این بزرگداشت بہ مل خواهد آمد. نکتهٴ قابل توجہ آن کہ برگزاری این گونه
بزرگداشت‌ها در کشورہای مختلف معمول است. این گونه بزرگداشت‌ها توسط بخش خصوصی

نیز انجام می‌گیرد و مسئولین مربوطه دولتی کمکهای لازم را برای هر چه بهتر شدن این گونه مراسم در اختیار نشریه یا نهاد برگزار کننده قرار می‌دهند.

عبدالقادر مراغه‌ای از هنرمندان برجسته و از مفاخر ادبی و هنری کشور ماست که قدرش مکتوم مانده است و برگزاری بزرگداشت او باید خیلی زودتر از اینها انجام می‌گرفت. این خواننده، موسیقی‌دان و ادیب ایرانی که به خاطر آشنایی‌اش با قرائت قرآن و مراتب ترتیل موجب رهایی‌اش از مرگ به دست تیمور گردید خدمات شایانی در ثبت و نگارش موسیقی قدیمی ما نموده است. کتاب‌های مقاصدالالحان، و جامع‌الالحان، و شرح ادوار (ادوار صفی‌الدین آمویی) توسط وی به نگارش در آمده است، از آثار ماندنی است که امروز می‌کوشیم تا این کتاب‌ها را که با زبان پیچیده‌ای در مقابل ما قرار دارد با زبان ساده و همه‌فهم شرح کنیم. خلاصه برنامه‌ها و بعد از آن شرح کامل این بزرگداشت در نشریه «هنر موسیقی» ارائه خواهد شد. برنامه دیگر ما بزرگداشت مولانا تحت عنوان مولانا و موسیقی است که این برنامه به صورت‌های عملی و در حالت سماع، همه ساله در قونیه در کشور ترکیه و بر سر مزار مولانا برگزار می‌شود. در آثار مولانا، مانند مثنوی و غزلیات شمس و تقریرات و مقالاتی که در مجموع از زبان او و یا منسوب به اوست، مطالب بسیاری درباره موسیقی به صورت مختلف، اما در قالب عرفانی بیان شده که می‌تواند یک پژوهشگر را هدایت کند.

هموست که می‌فرماید «گفتیم تا رباب چهارسو را، شش گوشه بسازند، که رباب ما، شش گوشه عالم است». موسیقی مولانا از نوع موسیقی رودکی و یا فارابی نیست، نوعی موسیقی است که به سماع اشتها دارد که درباره آن مطلب بسیار نوشته‌اند و خلاصه آن که این بعد از شخصیت مولانا در پرده مانده، و این که چرا او بعد از آشنایی با شمس به سماع روی می‌آورد. و چه در سماع می‌بیند و این حرکت و تحرک ظاهری و باطنی، چه تأثیری بر روح بلند و بزرگوار مولانا می‌نهد که وصیت می‌کند تشیع جنازه‌اش را با موسیقی برگزار کنند:

شیخ فرمود بر جنازه من   دُهل آرید و کوس، با دف‌زن

و یا مسأله پیر چنگی و مطالب بسیار درباره موسیقی که در مثنوی، و دیگر آثار مولانا جلوه‌گری می‌کند، این، کدام پیرمرد تنبورنواز و یا به قول مولانا مطرب است که بنده خاص خدا گردیده:

بنده‌ای داریم خاص و محترم   سوی گورستان تو رنجه کن قدم

همچنین در مجموعه غزلیات مولانا که ابیات موسیقی الی ماشاءالله است، و بعضی از غزلیات مولانا نشان می‌دهد که وی کاملاً با آلات موسیقی آشنایی داشته. وقتی کمانچه را وصف می‌کند و سخن از تیر کمانچه می‌گوید، آن چنان تسلط خود را در اطلاع از آلات موسیقی

نشان می‌دهد که جدا، و سوای از تفکرات مولانا در مقوله سبک‌شناسی ادبی او، آدمی را یاد وصف‌های خاقانی از سازنی (مار شکم سوراخ) می‌اندازد، که به طور یقین تا آدمی این آلات را ندیده باشد، نمی‌تواند با این دقت وصف کند. امیدواریم این برنامه‌هایی که در دست اقدام داریم، با همکاری مسئولین به صورتی عملی درآید. ما برآنیم که هم‌زمان، با برگزاری تولد مولانا در قونیه، این بزرگداشت را در ایران برگزار نمائیم. که به طور یقین برگزاری این گونه برنامه‌ها، بدون همکاری مسئولین دولتی، امکان‌پذیر نیست. هر کس باید اول وظیفه خود را انجام دهد. یکی پیشنهاد می‌دهد، یکی تحقیق می‌کند و حتماً جایی هم برای این گونه کارها، از امکانات و وسایل، و بودجه و امثال اینها در نظر گرفته می‌شود. قبل از این جمله (صحبت‌هایی در حد ارسال نامه، تلفن و دورنگار با بعضی از دوستان و اساتید دانشگاه و شهرداری قونیه انجام گرفته، چراکه ما برآنیم...)

امیدواریم به خواست خداوند بتوانیم به صورتی آبرومند این گونه خدمات را انجام دهیم. اکنون که شماره ۴ در آستانه انتشار است، ارزیابی شما از استقبال که میان مردم شده، و انعکاس این نشریه در جامعه موسیقی‌دانان چه بوده است؟

تا آنجائی که من اطلاع دارم مردم از نشریه «هنر موسیقی» که هنوز طفلی نوپاست استقبال قابل توجهی کرده‌اند. نشریه «هنر موسیقی» با همه نقص‌هایی که متضمن هر کار تازه آغاز شده‌ای است، همچنان به راه خود ادامه می‌دهد. مشکلات راه، الی ماشاءالله است و بنده در مقدمه شماره ۴، درد دل مختصری با خوانندگان نشریه نموده‌ام. نشریات امروز ما به خصوص در رشته‌های هنری، یا وابسته به نهادهای دولتی و برخوردار از بودجه و امکانات وسیع هستند. و یا متعلق به بخش خصوصی و محروم از امکانات آنچنانی. فریادهای بسیاری کشیده‌ایم، بسیار گفته‌ایم که هنوز با آن که شماره چهارم را ارائه می‌دهیم، وجه شماره ۲ به دست ما نرسیده است (که این البته به مسئولین دولتی مرتبط نیست و مشکلات دیگری می‌باشد) این گونه نشریات که تنها بر پایه علاقه و ذوق و بدون پشتوانه مالی دولتی و نهادهای مربوط به آن به مردم ارائه می‌شوند به طور یقین باید برای چندین شماره نخستشان از جانب دولت فکری شود.

بسیاری از نشریات را دیده‌ایم که، با آن که جواز انتشار گرفته‌اند بدون پشتوانه‌های این گونه‌ای در راه مانده‌اند. خوشبختانه نشریه «هنر موسیقی» با همه مشکلات انتشار می‌یابد. ولی خوب ما هم حرفمان را می‌زنیم و با مسئولین نیز، همچنان که برای مردم از وضع خود سخن خواهیم گفت و خوشبختانه چنین به نظر می‌رسد که گوشهای شنوایی، همراه با عواطف خیرخواهانه هستند که می‌خواهند خدمت کنند. می‌خواهند نشریاتی که به هیچ ارگانی وابسته نیست مانند نشریه «هنر موسیقی» سر پا بماند. چراکه این نشریات با همه نواقص آبروی کشورند:

واژه نامه موسیقی ایران زمین

جلد اول

۱-ز

هدی ستائید

انستوار اطلاعات
تهران-۱۳۷۲

۲۹۹

گر طبیعی دان نباشد کشوری را ننگ نیست و ر قلمزن نیست بر آن مملکت باید گریست باری، تأثیر نشریه هنر موسیقی در میان موسیقیدان‌ها به طور طبیعی باید تأثیری مثبت باشد. کدام موسیقی‌دان علاقمند و دلسوز است که بعد از بیست سال که ماهنامه‌ای به کوشش جمعی علاقمند به خدمتشان درآمده خوشحال نباشد؟ تلفن‌ها، پیام‌ها، نامه‌ها، از داخل و خارج کشور همگی دال بر ارضاء روحی موسیقی‌دانان و علاقمندان به موسیقی از حرکت این نشریه است، نشریه‌ای که در ابتدای راه دارای بسیاری مشکلات و نواقص است که در آینده امید به رفع آنها خواهیم داشت. موسیقی‌دانان بی‌غرض و مرض ما همگی می‌کوشند، رسالت خود را چه در امر تدریس و چه در امر تألیف و چه در امر خلاقیت‌ها و ساختن‌ها، و کنسرت‌ها انجام دهند. مصاحبه‌ها، بخش خاطرات هنرمندان و در شماره‌های آینده افزودن چند عنوان تخصصی و انتقادی و نقد نوار و کتاب موسیقی بازگوینده این همکاری است. چه قدر جای خوشحالی است که نشریات دیگر مرتبط به موسیقی نیز به صورت فصل‌نامه یا ماهنامه انتشار یابند. در جایی که قصد خدمت باشد. بیست صفحه مطلب هم برای یک نشریه ممکن است کارساز و مفید باشد. ما طفل تازه‌پای هنر موسیقی را که امروزه متأسفانه یک یا دو همبازی و همراه بیش ندارد به ایام بلوغ خواهیم رساند، باشد تا در این راه همسالانی بیابد و همگی بخشی از تاریخ موسیقی معاصر را برای مطالعه نسل‌های بعد به انتشار برسانیم.

چه کتابهایی را تألیف کرده‌اید و چه کتابهایی در دست چاپ دارید؟

کتابهای دست‌نویس انتشارات است. تجدید چاپ سوم «ویژگی سنتور در موسیقی ایران» با تغییر و الحاقات و اصلاح جدید است. دیگر مولانا و موسیقی، قطعاتی برای سنتور، مجموعه مقالات و مجموعه اشعار (راز خلوتیان نخستین چاپ اشعار اینجانب بود که به طور خصوصی و برای دوستان و به گونه‌ای محدود انتشار یافت) از سال ۱۳۷۰ تاکنون، تصحیح و انتشار دو کتاب شعر عرفانی به نام‌های «مظهرالاعجاز» و «گنجینه‌الصفاء» سروده مرحوم میرزا ابرالقاسم کرمانی مشهور به صفاعلیشاه نعمت‌اللهی (پدر بزرگ اینجانب که شیخ مرحوم ذوالریاستین در خطه خراسان بود) است. تجدید چاپ مجموعه سه جلدی واژه‌نامه و نام‌نامه موسیقی ایران‌زمین، منتشر شده در انتشارات مؤسسه محترم اطلاعات، «موسیقی در کلام پنج تن از شعرای ادبیات فارسی». و بعضی از کارهایی از این قبیل است.

۳۰۰ تومان

پدر بزرگ من

- ۱. سنت تاریخی موسیقی
- ۲. ادبانه گفتگو با فرهاد فرادین
- ۳. آشنایی با دستگاه‌های سنتور
- ۴. موسیقی باور و روشه من آن
- ۵. شعرها و موسیقی
- ۶. کتاب شناسی موسیقی
- ۷. نخستین سالگرد در گذشت فرهاد
- ۸. آشنایی با گروه پنجه فلوت
- ۹. موسیقی در مثنوی که گفت
- ۱۰. پهل در آمد و چهار قطره آب شور از ارسلان درگانی

پیشگاه علوم انسانی و مطالعات فرهنگی

سال ۱۳۸۸

